

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
**Кафедра економіки та управління виробничим
і комерційним бізнесом**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до контрольної роботи
з дисципліни**

***«МОРАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ
ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»***

Харків – 2019

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом 28 березня 2019 р., протокол № 12.

Методичні вказівки рекомендовано для студентів другого освітнього рівня (магістр) спеціальностей «Економіка», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» заочної форми навчання.

Укладачі:

проф. В. В. Компанієць,
доц. О.М. Полякова

Рецензент

доц. Н. Є. Каличева

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до контрольної роботи
з дисципліни

*«МОРАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ
ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»*

Відповідальний за випуск Полякова О. М.

Редактор Решетилова В. В.

Підписано до друку 12.04.19 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк. арк. 1,0. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Загальні положення.....	5
2 Зміст контрольної роботи.....	6
2.1 Творче питання контрольної роботи.....	11
3 Вимоги до захисту контрольної роботи.....	12
4 Програма курсу.....	13
5 Питання до заліку.....	18
Список літератури.....	27

ВСТУП

Дані методичні вказівки призначені для виконання контрольної роботи з дисципліни «Моральні основи економіки та підприємницької діяльності» студентами спеціальностей «Економіка», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» заочної форми навчання.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Моральні основи економіки та підприємницької діяльності» є моральні цінності, етичні принципи і норми в економіці, в т.ч. бізнесі та підприємницькій діяльності, сформовані у східнослов'янській (вітчизняній) і західній соціально-економічних системах (цивілізаціях).

Метою викладання навчальної дисципліни «Моральні основи економіки та підприємницької діяльності» є: формування у майбутніх фахівців уявлень про економіку і підприємницьку діяльність як складні сфери, в центрі яких є одухотворена людина, і стан яких у першу чергу залежить від неекономічних чинників, таких як релігія, мораль, культура, традиції, духовно-моральний стан людини і суспільства як сукупності окремих особистостей; обґрунтування того, що неекономічні чинники, особливо в умовах кризи, виконують вирішальну роль в економіці і тому їх необхідно враховувати в ухваленні економічних рішень, розробці стратегії соціально-економічного розвитку як на рівні держави, так і на рівні окремих підприємств; обґрунтування необхідності дотримання моральних норм і принципів у підприємницькій діяльності; формування знань щодо різних типів соціально-економічних систем відповідно до місця в них морального чинника та змісту основних соціально-економічних категорій; формування навичок методології дослідження економіки у зв'язку із духовно-моральними та культурними факторами.

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Контрольна робота є одним з видів індивідуальної роботи студента й виконується ним самостійно при консультуванні викладача.

Мета контрольної роботи – засвоєння основних теоретичних положень курсу «Моральні основи економіки та підприємницької діяльності» та формування уявлень про економіку і підприємницьку діяльність як складні сфери, в центрі яких є одухотворена людина, і стан яких у першу чергу залежить від неекономічних чинників, таких як релігія, мораль, культура, традиції, духовно-моральний стан людини і суспільства.

В контрольній роботі необхідно дати ґрунтовні відповіді на чотири теоретичні питання відповідно до варіанта роботи. Номер варіанта роботи відповідає порядковому номеру прізвища студента у заліковій відомості.

За бажанням та за узгодженістю із викладачем студент може обрати окрему тему роботи, одну із тих, що вказана у методичних вказівках як творче питання.

Також у методичних вказівках подано перелік питань до заліку із дисципліни відповідно до тих тем, які вивчаються у курсі.

Методичною основою виконання контрольної роботи є ці методичні вказівки, підручник з дисципліни «Моральні основи економіки та підприємницької діяльності», а також рекомендовані інформаційні, у т.ч. літературні, джерела, перелік яких наведено наприкінці даних методичних вказівок.

Робота виконується українською мовою.

Контрольна робота повинна бути оформлена згідно з чинними в університеті вимогами до оформлення самостійних завдань (на аркушах формату А4, чорним кольором, з однаковою щільністю упродовж всього тексту).

Обсяг контрольної роботи не повинен перевищувати 20 сторінок друкованого тексту – 12 шрифт, 1,5 інтервал.

2 ЗМІСТ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота повинна містити: титульну сторінку; зміст; теоретичну частину; список використаних джерел.

Контрольна робота складається з трьох питань, які подано у таблиці 1. При відповіді на ці питання необхідно засновуватись на рекомендованій літературі, у першу чергу підручнику з дисципліни «Моральні основи економіки та підприємницької діяльності».

За бажанням та за узгодженістю із викладачем студент може обрати окрему тему роботи (теми наведено на с. 11-12). У цьому разі студент самостійно обирає джерела написання роботи.

Таблиця 1 – Перелік питань для виконання контрольної роботи

Варіант	Питання
1	2
1, 16	<p>1 Поясніть етимологію слів «економіка», «господарство», «хрематистика». Як пояснював сенс та мету економіки та хрематистики Аристотель? Актуальність розуміння цих категорій.</p> <p>2 Назвіть цілі і функції праці в православній моделі господарювання.</p> <p>3 Охарактеризуйте демографічну ситуацію в світі. Як демографічна криза впливає на розвиток економіки держав, світової економіки, на політичну ситуацію?</p> <p>4 Розкрийте етапи легалізації лихварства та відповідні етапи розвитку західної економіки, її фінансової системи</p>
2, 17	<p>1 Розкрийте тенденції розвитку науки про економіку. Охарактеризуйте різні підходи до розуміння сутності економіки. Який підхід дозволяє найбільш повно реалізуватись людині в економіці?</p> <p>2 Розкрийте зміст праці як духовно-моральної категорії. У чому полягає відмінність між роботою та працею? Праця як чинник виробництва (східнослов'янська наукова думка).</p> <p>3 Охарактеризуйте демографічну ситуацію в Україні. Як демографічна криза впливає на рівень конкурентоспроможності та розвиток людського потенціалу України?</p> <p>4 Розкрийте характерні риси економічної системи західної цивілізації і їх витоки</p>

Продовження таблиці 1

1	2
3, 18	<p>1 Розкрийте моральні норми господарювання у Старозавітному законодавстві та їх актуальність: регулювання відносин праці, власності.</p> <p>2 Розкрийте принципи та умови ефективності праці, що сформувались в умовах православної моделі господарювання.</p> <p>3 Охарактеризуйте полярні точки зору на причини демографічної кризи. Наведіть докази домінантного впливу духовно-моральних факторів на демографічну ситуацію.</p> <p>4 Розкрийте сутність та витoki концепції теології багатства, її розповсюдження</p>
4, 19	<p>1 Розкрийте моральні норми господарювання у Старозавітному законодавстві та їх актуальність: регулювання відносин позики, ставлення до милостині, милосердя.</p> <p>2 Розкрийте особливості мотивації праці, що сформувались в умовах православної моделі господарювання. Ставлення до праці в сучасному українському суспільстві та перспективи розвитку економіки.</p> <p>3 Поясніть зв'язок між культурними змінами в суспільстві, кризою сімейних цінностей та економічними і демографічними змінами. Наведіть результати аналізу культурних змін за різними цивілізаціями і можливі соціально-економічні наслідки такої ситуації.</p> <p>4 Розкрийте зв'язок між теологією багатства, культом споживання та розвитком капіталізму</p>
5, 20	<p>1 Зв'яжіть цілі економіки та потреби людини відповідно до християнського світогляду. Розкрийте сутність та механізм забезпечення дії базової, гуманної, соціальної цілей економіки.</p> <p>2 Розкрийте особливості організації праці, що сформувались в умовах православної моделі господарювання. Наукова організація праці.</p> <p>3 Які концепції та документи підтверджують, що демографічна криза є керованим процесом? У чому системна помилка відповідних теорій?</p> <p>4 Коротко розкрийте основні духовно-моральні та соціально-економічні риси капіталізму</p>

Продовження таблиці 1

1	2
6, 21	<p>1 Зв'яжіть цілі економіки та потреби людини відповідно до християнського світогляду. Розкрийте сутність та механізм забезпечення дії економічної, екологічної, соціологічної та моральної цілей економіки.</p> <p>2 Розкрийте зміст частин «Домострою». Які економічні стосунки регламентувались в «Домострої»? Актуальність принципів «Домострою» для соціально-економічного розвитку.</p> <p>3 Охарактеризуйте стан сім'ї в Україні. Розкрийте напрями та заходи подолання демографічної кризи.</p> <p>4 Доведіть борговий характер сучасної світової економіки. Як він пов'язаний із сутністю капіталізму?</p>
7, 22	<p>1 Назвіть моделі поведінки підприємця у вирішенні дилеми «мораль-прибуток». Охарактеризуйте обмежено прагматичний та діалектичний підходи до визначення місця моралі в економіці. До яких наслідків призводить втілення обмежено прагматичного підходу у практику економічних відносин?</p> <p>2 Охарактеризуйте вплив християнства на розвиток економіки та підприємництва та добродійну діяльність промисловців та підприємців (історичний аналіз).</p> <p>3 Що таке планування сім'ї і як ця концепція пов'язана з розвитком економіки та демографічною кризою?</p> <p>4 Розкрийте кризогенний характер капіталістичної економіки</p>
8, 23	<p>1 Охарактеризуйте підхід до обґрунтування необхідності існування етичних норм і принципів в економіці і підприємницькій діяльності (концепція К. Хомана і Ф. Бломе-Дреза).</p> <p>2 Охарактеризуйте особливості формування східнослов'янської економічної думки. Розкрийте її соціокультурний вимір.</p> <p>3 Охарактеризуйте стан сім'ї в традиційному та сучасному суспільствах. Як перехід від традиційної до сучасної сім'ї впливає на економіку? Доведіть те, що сімейна політика держави є чинником економічного зростання.</p> <p>4 Розкрийте сутність соціально-економічного паразитизму, механізм його дії в різних країнах</p>

Продовження таблиці 1

1	2
9, 24	<p>1 Охарактеризуйте теологічний підхід до визначення місця моралі в економіці. Сутність закону духовно-моральної детермінації соціально-економічного розвитку та доказ його дії.</p> <p>2 Основні соціально-економічні ідеї Д. І. Менделєєва та їх актуальність.</p> <p>3 Розкрийте цінності-цілі соціально-економічної політики нашої держави, які спрямовані на будівництво моделі багатокладної духовно-моральної економіки.</p> <p>4 Розкрийте причини існування віртуальної світової економіки, її ціннісну основу</p>
10, 25	<p>1 Розкрийте структуру соціально-економічної системи та охарактеризуйте підсистеми економіки. Коротко охарактеризуйте типи соціально-економічних систем відповідно до морального критерію.</p> <p>2 У чому полягає «таємниця» золота, на думку Г. Ф. Бутмі, О. Д. Нечволодова, С. Ф. Шарапова. До яких наслідків призвів перехід на золотий стандарт в країнах Європи та в Росії (XIX-XX ст.)?</p> <p>3 Наведіть ціннісні характеристики православної моделі господарювання та історичні приклади її ефективності (трудова братства). Сучасні приклади господарювання на основі християнських цінностей.</p> <p>4 Охарактеризуйте сучасний капіталізм – його моральну та соціальну складові</p>
11, 26	<p>1 Розкрийте сутність лінійних та нелінійних теорій соціально-економічного розвитку. Наведіть відповідні моделі онтології макроекономіки.</p> <p>2 Східнослов'янська економічна думка щодо впливу духовно-моральних факторів на розвиток економіки, економічної освіти та науки.</p> <p>3 Наведіть ціннісні характеристики православної моделі господарювання та історичні приклади її ефективності (монастирське господарювання, будинки працьовитості). Сучасні приклади соціального підприємництва на основі християнських цінностей.</p> <p>4 Розкрийте сутність, ознаки та характеристики віртуальної світової економіки</p>

Продовження таблиці 1

1	2
12, 27	<p>1 Розкрийте сутність закону соціокультурної (цивілізаційної) ідентичності соціально-економічного розвитку та наведіть приклади дії цивілізаційного фактору в економіці. У чому полягають Наслідки порушення відповідного закону?</p> <p>2 Теорії кооперації М. І. Туган-Барановського і О. В. Чаянова та їх актуальність.</p> <p>3 Розкрийте принципи сімейної організації народного господарства.</p> <p>4 Розкрийте характеристики та опишіть майбутнє капіталізму з позиції оцінки сучасних західних дослідників (Дж. К. Гелбрейт, Дж. П. Б'юкенен)</p>
13, 28	<p>1 Назвіть та охарактеризуйте основні принципи християнської господарської етики.</p> <p>2 Основні соціально-економічні ідеї С. Ф. Шарапова та їх актуальність.</p> <p>3 Розкрийте сутність та характеристики неморальної соціально-економічної системи.</p> <p>4 Розкрийте сутність та опишіть історію формування віртуальної світової економіки</p>
14, 29	<p>1 Охарактеризуйте ставлення до багатства (бідності) та власності, яке склалось у православної етиці господарювання.</p> <p>2 Основні соціально-економічні ідеї С. М. Булгакова та їх актуальність.</p> <p>3 Розкрийте сутність духовно-моральної соціально-економічної системи. Які умови необхідні для переходу до альтернативної капіталізму багатокладної моделі духовно-моральної економіки?</p> <p>4 Розкрийте сутність та архітектуру віртуальної світової економіки</p>
15, 30	<p>1 Охарактеризуйте ставлення до розподілу та споживання, яке склалось у православної етиці господарювання.</p> <p>2 Розкрийте структуру соціально-економічної системи та охарактеризуйте типи суспільства відповідно до ціннісних доміант. Коротко охарактеризуйте соціально-економічну систему України відповідно до ціннісного підходу.</p> <p>3 Розкрийте сутність духовно-моральної соціально-економічної системи, фактори та важелі її розвитку.</p> <p>4 Стисло охарактеризуйте механізм віртуальної світової економіки</p>

2.1 Творче питання контрольної роботи

1 Моральні закони людства щодо відносин людини в економіці (господарюванні).

2 Механізм реалізації цілей економіки відповідно до християнського світогляду в умовах сучасного суспільства.

3 Сучасна західна економічна думка щодо впливу моралі, цінностей суспільства на розвиток економіки та підприємництва.

4 Сучасна вітчизняна економічна думка щодо впливу моралі, цінностей суспільства на розвиток економіки та підприємництва.

5 Вплив духовно-моральних факторів на господарську та підприємницьку діяльність.

6 Ставлення сучасних українців до праці, власності, багатства, конкуренції та розвиток економіки.

7 Вплив цінностей суспільства на соціально-економічний розвиток та конкурентоспроможність економіки.

8 Католицька етика господарювання: ставлення до багатства (бідності), власності, розподілу, споживання.

9 Протестантська етика господарювання: ставлення до багатства (бідності), власності, розподілу, споживання.

10 Моральні правила ведення господарської діяльності в ісламській цивілізації та розвиток сучасної економіки.

11 Концепція якості трудового життя та православна модель праці: порівняльний аналіз.

12 Династії благодійників в Україні (історичні аспекти). Сучасна благодійність в Україні.

13 Стратегія розвитку соціально-економічної системи України: шлях до соціальної та моральної економіки.

14 Розвиток соціального підприємництва на засадах християнської етики в сучасному суспільстві.

15 Сучасний стан світової економіки та криза лихварської моделі економіки.

16 Соціально-економічний паразитизм сучасної світової економіки.

17 Механізм існування транснаціональних корпорацій (ТНК). Вплив ТНК на світову та національні економіки.

18 Вплив віртуальної економіки та грошової цивілізації на розвиток суспільства.

19 Вплив четвертої технологічної революції на соціально-економічний розвиток та на людину і суспільство.

20 Посткапіталістичне майбутнє: альтернативні точки зору.

21 Нові парадигми розвитку посткапіталістичної економіки.

22 Мережева економіка: сутність, переваги, недоліки, вплив на суспільство.

23 Розвиток проекту цифровізації економіки та суспільства в Україні: аналіз, загрози, перспективи.

24 Вплив гуманітарно-технологічної революції на людину, економіку, суспільство.

25 Застосування принципів сімейної організації народного господарства в організації економічного життя країни (історичні приклади, досвід інших країн).

3 ВИМОГИ ДО ЗАХИСТУ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Оформлена відповідно до установлених вимог контрольна робота (переплетена) подається керівникові. Керівник перевіряє відповідність завдання складу і змісту контрольної роботи, якість її розробки, правильність оформлення. Зауваження керівник робить на сторінках тексту роботи.

Недоліки, відзначені в роботі, повинні бути усунуті до захисту. Робота допускається до захисту, якщо на ній є позначка керівника «до захисту» чи «до захисту після доопрацювання».

Контрольна робота здається в паперовому вигляді та на електронному носії.

Захист контрольної роботи відбувається у встановлені кафедраю і деканатом терміни і складається із відповідей студента на питання викладача.

Захищена робота залишається на кафедрі для збереження.

4 ПРОГРАМА КУРСУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Духовно-моральний та соціокультурний вимір економіки (господарювання)

Тема 1. Духовно-моральні та соціокультурні основи розвитку соціально-економічних систем

Економічна (господарська) діяльність як єдність економічного і неекономічного, природного і морального начала.

Антропологічний характер економіки.

Необхідність курсу «Моральні основи економіки і підприємницької діяльності».

Цивілізаційний (соціокультурний) вимір господарювання.

Визначення моралі і моральності, витoki моральності (науковий та релігійний підхід).

Джерела перших моральних законів ведення господарської діяльності. Моральні правила ведення господарства у Старозавітному законодавстві (Староєврейська цивілізація).

Економіка як домобудівництво.

Економіка та хрематистика.

Давньогрецька (Еллінська) цивілізація.

Тенденції розвитку науки про економіку (Християнська цивілізація).

Тема 2. Цілі економіки (господарювання)

Підходи до розуміння суті економіки.

Ієрархія та зміст цілей господарювання.

Духовність господарювання.

Тема 3. Проблема морального чинника в економіці: історія і сучасність

Економіка та господарювання, бізнес та підприємництво: проблематика визначення категорій.

Економіка та хрематистика.

Цілі економіки (господарювання).

Моральна оцінка економіки та підприємницької діяльності: основні положення.

Місце моралі в економіці: західна економічна думка (XVIII - середина XX ст.).

Класифікація підходів до визначення місця моралі в економіці.

Діалектика взаємозв'язку моралі та економічної діяльності (західні теорії).

Теологічний підхід.

Закон духовно-моральної детермінації суспільного розвитку.

Тема 4. Ціннісний вимір суспільства та економіки (соціально-економічної системи)

Ціннісні основи суспільства та економіки.

Структура економіки (соціально-економічної системи).

Типізація соціально-економічних систем за моральним критерієм (принциповий підхід).

Ціннісний вимір соціально-економічної системи України.

Тема 5. Позаекономічні закони соціально-економічного розвитку

Щодо позаекономічних законів соціально-економічного розвитку.

Лінійні та нелінійні теорії соціально-економічного розвитку.

Закон соціокультурної ідентичності соціально-економічного розвитку.

Закон духовно-моральної детермінації соціально-економічного розвитку та його дія.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Особливості господарювання в умовах православної соціально-економічної системи

Тема 6. Християнська економічна думка та етика господарювання

Ставлення християнства до економіки і господарського життя, господарської активності людини, критерії ефективності господарської діяльності.

Християнська економічна думка: закономірності господарювання.

Принципи християнської господарської етики.

Тема 7. Базові поняття та інститути соціально-економічної системи у християнській етиці та філософсько-економічній думці

Багатство (бідність), власність у християнській (православній) етиці господарювання.

Осмислення багатства та власності у східнослов'янській філософсько-економічній думці.

Благодійність як духовне явище та фактор розвитку особистості, суспільства, економіки.

Розподіл та споживання у християнській (православній) етиці господарювання.

Тема 8. Особливості категорії «праця» в православній соціально-економічній системі

Подвійний характер праці і два періоди в житті людства.

Основні цілі та функції праці.

Праця і господарювання як духовно-моральні категорії.

Принципи і умови ефективності праці.

Особливості мотивації трудової діяльності.

Особливості організації трудових відносин.

Наукова організація праці.

Праця як чинник виробництва.

Ставлення до праці в сучасному українському суспільстві та перспективи розвитку економіки.

Тема 9. Дія православ'я на розвиток економіки та підприємництва

Домострой як еталон господарювання в православній соціально-економічній моделі.

Вплив православ'я на розвиток підприємницької діяльності.

Основні риси господарської культури вітчизняних підприємців.

Доброчинна діяльність промисловців та підприємців.

Російські благодійники та меценати XIX – початку XX ст.

Благодійність і меценатство в Україні.

Тема 10. Східнослов'янська економічна думка: економіка в духовно-моральному та соціокультурному вимірі

Східнослов'янська економічна думка: особливості формування.

Особливості східнослов'янської економічної думки (соціокультурний вимір).

Східнослов'янська економічна думка щодо категорії «моральний капітал», розвитку економічної освіти та науки.

Філософсько-економічна творчість С. М. Булгакова.

Економічні погляди С. Ф. Шарапова.

Основні економічні ідеї Д. І. Менделєєва.

Теорії кооперації М. І. Туган-Барановського, О. В. Чаянова.

Вчення про великі цикли М. Д. Кондратьєва.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Сучасні проблеми соціально-економічного та духовно-морального розвитку суспільства в їх взаємозв'язку

Тема 11. Характеристика типів соціально-економічних систем за моральним критерієм

Духовно-моральна соціально-економічна система.

Неморальна (аморальна) соціально-економічна система.

Соціально орієнтована (морально обмежена) соціально-економічна система.

Тема 12. Моральні основи соціально-демографічної політики держави. Роль соціально-демографічної політики в забезпеченні конкурентоспроможності

Аналіз демографічної ситуації в світі.

Аналіз демографічної ситуації в Україні.

Вплив демографічної кризи на економіку і політику, конкурентоспроможність, розвиток людського потенціалу.

Причини демографічної кризи.
Демографічна криза як керований процес.
Стан сім'ї в Україні.
Сімейна політика як чинник економічного зростання.

Тема 13. Економіка заходу: від протестантського до авантюрно-спекулятивного капіталізму і віртуальної економіки

Характерні риси західної цивілізації.
Економіка Заходу як релігійно-культурний тип.
Особливості економіки західної цивілізації.
Вірус лихварства як основа економіки західної цивілізації (західного капіталізму).

Тема 14. Теологія багатства, або процвітання

Сутність та розвиток теології багатства, або процвітання.
Теологія процвітання та культ споживання.

Тема 15. Капіталізм (ринкова економіка): моральна та соціально-економічна оцінка системи

Основні характеристики капіталізму: моральна і соціально-економічна оцінка.

Моральна і соціальна складова капіталізму.
Соціально-економічний паразитизм.
Борговий характер сучасного капіталізму.
Споживчий характер сучасного капіталізму.
Капіталізм як кризогенна і керована система.
Характеристики та майбутнє капіталізму: оцінка західних дослідників.

Четверта технологічна революція і її наслідки.

Умови переходу до посткапіталізму.

Тема 16. Віртуальна світова економіка

Сутність віртуальної світової економіки.
Історія формування віртуальної світової економіки.
Ознаки та характеристики віртуальної світової економіки.
Причини існування віртуальної світової економіки.

Архітектура віртуальної світової економіки.
Фінансовий механізм віртуальної світової економіки.
Ціннісна основа віртуальної світової економіки.

Тема 17. Цифрові технології і зміна суспільства та економіки: контури посткапіталізму

Про сутність цифрового суспільства і цифрової економіки.
Про можливості і деякі соціально-економічні наслідки цифровізації.
Трансформація фінансової сфери під впливом ІКТ.
Цифрова платформа посткапіталізму.

Тема 18. Альтернатива капіталізму – модель багатоукладної духовно-моральної економіки: практичні аспекти реалізації

Умови створення моделі багатоукладної духовно-моральної економіки.
Ефективність православної соціально-економічної моделі господарювання.
Принципи сімейної організації народного господарства.
Основа національної доктрини України: система цінностей-цілей соціально-економічної та духовно-культурної політики.

5 ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Духовно-моральний та соціокультурний вимір економіки (господарювання)

- 1 Поясніть етимологію слів «економіка» та «господарство».
- 2 Як пояснював сенс та мету економіки Аристотель?
- 3 Що таке хрематистика, її мета? Чим відрізняється економіка від хрематистики?
- 4 Що таке цивілізація, її структура? Назвіть основоположників концепції цивілізації та основні цивілізації сучасності.

5 Охарактеризуйте моральні правила ведення господарства у Старозавітному законодавстві.

6 Наведіть приклади регулювання ставлення до праці, оплати праці за Старозавітним законодавством. У чому полягала їх ефективність? Чи актуальні вони сьогодні? Чому?

7 Наведіть приклади ставлення до власності, у тому числі порушення прав власності, за Старозавітним законодавством. У чому полягала їх ефективність? Чи актуальні вони сьогодні? Чому?

8 Наведіть приклади регулювання ставлення до позик під відсоток за Старозавітним законодавством. У чому полягала їх ефективність? Чи актуальні вони сьогодні? Чому?

9 Чому необхідно було встановлювати моральне правило прояву милостині в господарських стосунках за Старозавітним законодавством, в чому вона повинна була проявлятися, її значущість.

10 У чому полягала обмеженість Старозавітних моральних норм регулювання економічних відносин?

11 В межах якої цивілізації сформувалась сучасна економічна теорія та світова економічна система?

12 Охарактеризуйте тенденції розвитку економічної думки в межах християнської цивілізації.

13 Охарактеризуйте різні підходи до розуміння сутності економіки. Який підхід дозволяє найбільш повно реалізуватись людині в економіці?

14 Зв'яжіть потреби людини та цілі економіки.

15 Сформулюйте цілі економіки. Поясніть механізм реалізації кожної цілі економіки.

16 Назвіть моделі поведінки підприємця у вирішенні дилеми «мораль-прибуток».

17 Які були основні ідеї Адама Сміта про співвідношення моралі й економіки?

18 Як вирішував М. Вебер проблему співвідношення моралі й економіки?

19 Назвіть основні підходи до визначення місця моралі в економіці.

20 Охарактеризуйте обмежено прагматичний підхід до визначення місця моралі в економіці. До яких наслідків призводить втілення цієї теорії у практику економічних відносин?

21 Охарактеризуйте діалектичний підхід до визначення місця моралі в економіці.

22 Охарактеризуйте підхід до обґрунтування необхідності існування етичних норм і принципів в економіці і підприємницькій діяльності (концепція К. Хомана і Ф. Бломе-Дреза).

23 Охарактеризуйте теологічний підхід до визначення місця моралі в економіці.

24 Поясніть сутність позаекономічних законів соціально-економічного розвитку.

25 Поясніть сутність лінійних теорій соціально-економічного розвитку. Які теорії відносяться до них? Коротко охарактеризуйте кожну.

26 У чому полягає системна помилка лінійних теорій, доведіть їх неспроможність.

27 На основі яких критеріїв визначається прогрес розвитку суспільства в лінійних теоріях? Хто і як спростовує ці критерії?

28 Поясніть сутність нелінійних теорій соціально-економічного розвитку. Які теорії відносяться до них? Коротко охарактеризуйте кожну.

29 Назвіть основні моделі онтології макроекономіки та відповідні стратегії соціально-економічного розвитку.

30 Наведіть позитивні та негативні приклади врахування чи неврахування цивілізаційного фактору в соціально-економічній політиці держав.

31 Наведіть приклади доведення дії закону духовно-моральної детермінації суспільного розвитку (на прикладі теорії святителя М. Сербського).

32 Наведіть приклади доведення дії закону духовно-моральної детермінації суспільного розвитку (на прикладі теорії І. О. Гундарова).

33 Наведіть приклади доведення дії закону духовно-моральної детермінації суспільного розвитку (на прикладі досліджень В. І. Якуніна, В. Е. Багдасаряна, С. С. Сулакшина).

34 Як і чому саме так розвивається економіка в умовах панування чуттєвої та ідеаціональної культури?

35 Охарактеризуйте типи суспільства відповідно до ціннісних домінант.

36 Охарактеризуйте підсистеми соціально-економічної системи макрорівня, їх цілі, критерії оцінювання ефективності діяльності в них.

37 Які типи соціально-економічних систем можна виділити відповідно до ціннісного критерію? Коротко охарактеризуйте їх.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Особливості господарювання в умовах православної соціально-економічної системи

38 З чим пов'язана необхідність господарської (економічної) діяльності з точки зору християнської моралі?

39 Назвіть основні риси господарювання (економіки) відповідно до християнської моралі.

40 Охарактеризуйте ставлення християнства до господарської активності людини. Що витікає з такого ставлення?

41 За якими критеріями визначають ефективність господарської діяльності?

42 В чому полягає сотеріологічний, есхатологічний та моральний вимір економіки?

43 Назвіть та охарактеризуйте основні принципи християнської господарської етики.

44 Охарактеризуйте основні положення, на яких ґрунтуються міркування щодо власності та багатства, які притаманні православній теології.

45 Поясніть міркування С. М. Булгакова щодо багатства та бідності. Чим відрізняється особисте та народне багатство і їх необхідність?

46 Охарактеризуйте ставлення представників східнослов'янської філософсько-економічної думки до власності, у т.ч. її форм.

47 Охарактеризуйте різні прояви благодійності.

48 Охарактеризуйте ставлення до споживання, яке склалось у православній теології.

49 Чим щедрість відрізняється від марнотратства? Яке споживання необхідно обмежувати?

50 Наведіть оптимальну формулу зростання потреб людини, за С. М. Булгаковим, та поясніть її.

51 Охарактеризуйте ставлення до розподілу, яке склалось у православній теології. Принципи розподілу багатства в християнстві.

52 На яких принципах повинна базуватись система розподілу, яка буде відповідати економічним, соціальним, духовно-моральним критеріям?

53 У чому полягає подвійний характер праці?

54 Назвіть цілі і функції праці в православній моделі господарювання.

55 У чому полягає відмінність між роботою та працею (духовно-моральний підхід)?

56 Розкрийте принципи та умови ефективності праці, що сформувались в умовах православної моделі господарювання?

57 Розкрийте особливості мотивації праці, що сформувались в умовах православної моделі господарювання.

58 Розкрийте особливості організації праці, що сформувались в умовах православної моделі господарювання.

59 У чому полягали причини ефективної праці в умовах артілей?

60 Де вперше були зроблені теоретичні розробки щодо наукової організації праці і де вони були широко впроваджені? Чому?

61 Як розглядали працю як фактор виробництва представники східнослов'янської наукової думки?

62 Охарактеризуйте ставлення до праці сучасних українців.

63 Розкрийте зміст частин «Домострою».

64 Які економічні стосунки регламентувались в «Домострої»?

65 Як ставилися купці і підприємці до багатства і успіху у справах? Охарактеризуйте основні риси купців, підприємців, які склались під впливом православ'я.

66 Охарактеризуйте добродійну діяльність промисловців та підприємців, її мотивацію та напрями.

67 На якій основі розвивалась східнослов'янська економічна думка, у чому полягали особливості її формування? Її представники.

68 Основні ідеї І. Т. Посошкова та їх актуальність.

69 Східнослов'янська економічна думка щодо соціокультурного фактору в економіці.

70 Східнослов'янська економічна думка щодо впливу духовно-моральних факторів на розвиток економіки.

71 Східнослов'янська економічна думка щодо необхідності розвитку освіти та принципів економічної освіти.

- 72 Основні ідеї С. М. Булгакова та їх актуальність.
- 73 Основні ідеї С. Ф. Шарапова та їх актуальність.
- 74 У чому полягає «таємниця» золота? До яких наслідків призвів перехід на золотий стандарт в країнах Європи та в Росії?
- 75 Розкрийте сенс ідеї «абсолютних грошей» та умови їх введення.
- 76 Східнослов'янська економічна думка щодо розвитку економічної науки та економічної політики держави.
- 77 Основні ідеї Д. І. Менделєєва та їх актуальність.
- 78 Основні ідеї О. В. Чайнова та їх актуальність.
- 79 Основні ідеї М. І. Туган-Барановського та їх актуальність.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Сучасні проблеми соціально-економічного та духовно-морального розвитку суспільства в їх взаємозв'язку

- 80 Що таке соціально-економічна система (СЕС)?
- 81 Які типи СЕС можна виділити за критерієм орієнтації на дотримання в системі норм моралі? Дайте визначення для кожного типу СЕС.
- 82 Охарактеризуйте за базовими характеристиками аморальну СЕС.
- 83 Охарактеризуйте за базовими характеристиками соціально спрямовану (морально обмежену) СЕС.
- 84 Охарактеризуйте за базовими характеристиками духовно-моральну СЕС.
- 85 Що таке нематеріальний капітал суспільства? Охарактеризуйте його складові.
- 86 Назвіть принципи розвитку духовно-моральної СЕС.
- 87 У чому полягає завдання регулювання розвитку духовно-моральної СЕС, важелі цього регулювання?
- 88 Охарактеризуйте демографічну ситуацію у світі.
- 89 Охарактеризуйте демографічну ситуацію в Україні.
- 90 Як соціально-демографічна політика держави впливає на конкурентоспроможність економіки, як це позначається на конкурентоспроможності підприємств?
- 91 Які дві позиції існують щодо пояснення причин демографічної кризи?

92 Наведіть докази доміантного впливу духовно-моральних факторів на демографічну ситуацію.

93 Що таке культура смерті? Як Дж. П. Б'юкенен пояснює причини демографічної та економічної кризи в країнах західної цивілізації?

94 В чому полягають цілі сімейної політики держави? На яких рівнях повинні здійснюватися сімейна політика, її завдання для цих рівнів?

95 Яка сімейна політика здійснюється в Україні? На що вона спрямована?

96 Охарактеризуйте стан сім'ї в традиційному та сучасному суспільствах. Як це впливає на економіку?

97 Доведіть, що демографічна криза є керованим процесом.

98 Що таке планування сім'ї і як ця концепція пов'язана з розвитком економіки та демографічною кризою?

99 Як концепція сталого розвитку пов'язана з розвитком економіки та демографічною кризою?

100 Чому благополучна багатодітна сім'я – благо для економіки і підприємницької діяльності? Наведіть позитивні приклади сімейної політики в різних країнах та у різні часи. Як вона впливала на розвиток економіки?

101 Характерні риси західної цивілізації і їх витоки.

102 Характерні риси економічної системи західної цивілізації і їх витоки.

103 Витоки особливостей економічної системи західної цивілізації, на думку М. Вебера.

104 Витоки особливостей економічної системи західної цивілізації, на думку В. Зомбарта.

105 Чому багато традиційних релігій вказували на неприпустимість лихварства?

106 Етапи легалізації лихварства та відповідні етапи розвитку західної економіки, її фінансової системи.

107 Сутність, витоки концепції теології багатства, її розповсюдження.

108 Як пов'язаний розвиток теології багатства з розвитком капіталізму та культом споживання?

109 У чому полягають загрози для економіки, суспільства, людини, якщо буде домінувати теологія багатства?

110 Назвіть парадигми соціально-економічного розвитку. Яку з них обрала Україна?

111 Дайте повне визначення капіталізму. Коротко розкрийте основні духовно-моральні та соціально-економічні риси капіталізму.

112 Назвіть дві форми сучасного капіталізму, чим вони відрізняються?

113 Охарактеризуйте сучасний капіталізм з позиції його моральної та соціальної складової.

114 Розкрийте сутність соціально-економічного паразитизму, механізм його дії в різних країнах.

115 Доведіть борговий характер сучасної світової економіки. Як він пов'язаний із сутністю капіталізму?

116 У чому полягає споживчий характер сучасного капіталізму? Чи має така «економіка» майбутнє?

117 У чому полягає причина кризового характеру капіталістичної економіки?

118 Як здійснюється управління капіталістичною системою?

119 Які риси сучасного капіталізму наводять західні дослідники? Як вони бачать його майбутнє?

120 Назвіть риси четвертої технологічної революції та її наслідки для розвитку економіки та суспільства.

121 Назвіть риси посткапіталізму та умови переходу до нього.

122 Розкрийте сутність, ознаки віртуальної світової економіки (ВЕС).

123 Коротко охарактеризуйте історію виникнення ВЕС.

124 Назвіть етапи грошової революції.

125 Поясніть сутність та наслідки Бреттон-Вудської системи.

126 Розкрийте риси ВЕС.

127 Стисло охарактеризуйте механізм ВЕС.

128 Розкрийте, як відбувається перерозподіл ресурсів в умовах ВЕС.

129 Розкрийте, як відбувається стерилізація доларової маси в умовах ВЕС.

130 Розкрийте архітектуру ВЕС.

131 Розкрийте причини існування ВЕС.

132 Які визначення цифрової економіки та цифрового суспільства існують?

133 Чому з позиції класичної економіки термін «цифрова економіка» неприйнятний?

134 Які напрями впровадження ІТ-технологій в економіку існують і які розвиваються найбільш швидко?

135 Хто і чому отримує основні дивіденди від впровадження ІТ-технологій в економіку?

136 Які зміни відбуваються у фінансовій сфері під впливом впровадження нових фінансових технологій? Чи є біткоїн криптовалютою? Чому?

137 У чому виявляється деструктивний вплив приватних цифрових грошей на національну економіку?

138 Охарактеризуйте сучасну ситуацію з розвитком проектів цифрових грошей.

139 Що таке уклад, багатокладна економіка?

140 Умови, необхідні для переходу до альтернативної капіталізму моделі економіки.

141 Наведіть історичні приклади ефективності господарювання, заснованого на православному світогляді.

142 Розкрийте принципи сімейної організації народного господарства.

143 Розкрийте цінності-цілі соціально-економічної політики нашої держави, які спрямовані на будівництво моделі багатокладної духовно-моральної економіки.

144 Розкрийте цінності-цілі духовно-культурної політики нашої держави, які спрямовані на будівництво моделі багатокладної духовно-моральної економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Дикань В. Л., Компанієць В. В., Полякова О. М. Етичні основи бізнесу : навч. посібник. Харків : УкрДАЗТ, 2012. 316 с.

2 Компанієць В. В. Моральні основи економіки та підприємницької діяльності : підручник. Харків : УкрДУЗТ, 2018. 454 с.

3 Компанієць В. В. Управління розвитком соціально-економічних систем у духовно-моральному та соціокультурному вимірі. Ч. 1. Розвиток соціально-економічних систем у духовно-моральному та соціокультурному вимірі. Духовно-моральна соціально-економічна система : монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2011. 305 с.

4 Компанієць В. В. Управління розвитком соціально-економічних систем у духовно-моральному та соціокультурному вимірі. Ч. 2. Якість управління соціально-економічними системами: духовно-моральні та культурні пріоритети (на прикладі залізничного транспорту) : монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2012. 296 с.

5 Компанієць В. В. Демографічна криза в Україні в духовно-моральному та соціально-економічному вимірах *Економіка. Управління. Інновації*. [Житомирський державний університет імені Івана Франка] : електронне наукове фахове видання. 2013. № 1 (9).

6 Бела О. О., Компанієць В. В., Полякова О. М. Аксиологічні орієнтири православної моделі господарювання як шлях соціально-економічного розвитку України *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Харків : УкрДУЗТ, 2017. № 59. С. 300-308.

7 Діагностика стану та перспективи розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки) : монографія / О. Ф. Новікова, М. Є. Дейч, В. В. Компанієць та ін.; НАН України, Ін-т економіки промисловості. Донецьк, 2013. 296 с.

8 Демографічна ситуація. Державний комітет статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9 Духовно-культурні чинники соціоекономічної динаміки. Монографія молодих вчених / під наук. ред. Г. В. Задорожного, О. І. Давидова. Харків : Точка, 2013. 266 с.

10 Задорожний Г. В., Колінько О. Г. Ціннісні складові державної та ринкової координації економічної діяльності *Соціальна економіка*. 2012, № 2-3. С. 145-149.

11 Задорожна О. Г. Сучасне господарство: постнекласична методологія як основа розгортання антикризових трансформацій : монографія. Харків : Точка, 2018. 356 с.

12 Культурні практики і культурна політика. Актуальні питання соціокультурної модернізації в Україні. Аналітична доповідь / А. Єрмолаєв, О. Левцун, О. Мельничук, В. Щербина. URL : // www.kultura.pl.ua/kulturna-praktika-i-kulturna.

13 Липов В. В. Мотивація інституціональних змін у трансформаційній економіці : монографія. Харків : Вид-во НФаУ, 2004. 184 с.

14 Новикова О. Ф. Соціоекономіка: потреби становлення й розвиток в Україні. *Соціоекономіка: зб. наук. праць* / НАН України, Ін-т економіки промисловості; редкол. : О. І. Амоша (відп.ред.) та ін. Донецьк, 2009. С. 6-22.

15 Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. К. : Інститут соціології НАН України, 2013. 566 с.

16 Ціннісні орієнтири інституціоналізації економічного розвитку / за заг. ред. А. О. Задої. Дніпропетровськ : Державний ВНЗ «НГУ», 2010. 768 с.

17 Шарапов С. А. Етичний кодекс православного підприємця. URL : <http://www.biblioteka3.ru/biblioteka/raznoe/st1.html>

18 Шульга М. О. Дрейф на узбіччя. Двадцять років суспільних змін в Україні. Київ : ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф»», 2011. 448 с.

19 Булгаков С. Н. Об экономическом идеале. *Розмисли. Творча спадщина у контексті XXI століття* / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання (Славетні постаті), 2006. С. 632 - 661.

20 Булгаков С. Н. О социальном идеале. *Розмисли. Творча спадщина у контексті XXI століття* / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання (Славетні постаті), 2006. С. 662 –677.

21 Buchanan, Patrick J. The death of the West: how dying populations and immigrant invasions imperil our culture and civilization. First St. Martin's Griffin Edition: October 2002.

22 Fritzsche D. J. Business Ethics: A Global and Managerial Perspective Paperback. McGraw-Hill/Irwin; 2nd Edition. edition (2004), p. 240.

23 Homan, K. and Blome-Draize, F. (2001) Economic and entrepreneurial ethics. In: Political and economic ethics. Moscow: FLIR-Press, p. 255.

24 Human Development Data (1990-2015). URL : <http://hdr.undp.org/en/indicators/137506>.

25 Mumford S. The Life and Death of NSSM 200: How the Destruction of Political Will Doomed a U.S. Population Policy. Research Triangle Park, NC, 1996. URL : <http://antimason.ru/vse-stati/world-order/1338-plan-nssm-200-memorandum-nacionalnoy-bezopasnosti-ssha.html>.

26 John Kenneth Galbraith. The Economics of Innocent Fraud: Truth for Our Time Hardcover. Houghton Mifflin Harcourt; First Edition edition (April 26, 2004), p. 62.

27 John Perkins. Confessions of an Economic Hit Man. URL : <http://english-transcripts.blogspot.com/2015/03/confessions-of-economic-hitman.html>

28 Richard T. De George Pearson; 7 edition (November 25, 2009). – p. 552.

29 World Values Survey Association. URL : [// www.worldvaluessurvey.org](http://www.worldvaluessurvey.org).

